

Misja Rekrutacyjna Polskich Sił Zbrojnych w Kanadzie podczas Drugiej Wojny Światowej

Windsor, Ontario 1941-1942

Generał Bronisław Duch (1896-1980)

Dowódca Stacji Rekrutacyjnej w Windsor

*„Polska powstanie dzięki ogromnemu zrywowi i będzie tak wielka w czasie
pokoju jak wiekie jest Jej imię teraz w godzinie próby”.*

Windsor 11 XI 1941, Bronisław Duch, generał

WYBRANE DZIAŁY:

- Druga Wojna Światowa i Polska
- Rozmowy Pomiędzy Rządami Polski i Kanady
- Wojsko Polskie w Kanadzie
- Centrum Rekrutacyjne w Windsor
- Obóz Szkoleniowy w Owen Sound
- Oczekiwanie i Wyniki
- „Odsiecz”: Gazeta Wojska Polskiego w Kanadzie
- Mundury i Oznaczenia
- Tam Gdzie Oni Walczyli
- Pamiętamy

Druga Wojna Światowa i Polska

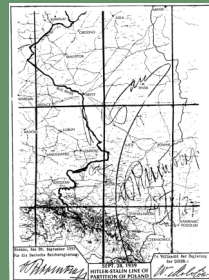
Pierwszego września 1939 roku Niemcy hitlerowskie zatakowały Polskę co rozpoczęło II Wojnę Światową, zaś 17 września Związek Radziecki zajął wschodnie Ziemie Polskie. W przeciągu miesiąca Polska przestała istnieć jako niezależne państwo. Odkryło się to na mocy podpisanego przez obu agresorów paktu Mołotow-Ribbentrop z dnia 23 sierpnia 1939r. W obliczu klęski zarówno rząd jak i duża część administracji znalazła początkowo schronienie we Francji. Nikt jednak nie dopuszczał myśli o zaprzestaniu walki o zwycięstwo i odbudowę Polski jako wolnego kraju.

Mapa Polski przed 1 września 1939. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

Początek drugiej wojny światowej. 1 września 1939, Niemcy przekraczają granicę z Polską. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

Mapa Polski po inwazji Niemiec i Związku Radzieckiego na Polskę w 1939 roku. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

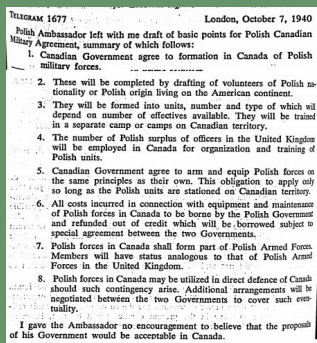
Na prawej stronie: Pakt Mołotow-Ribbentrop podpisany 23 sierpnia 1939 roku. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

Rozmowy pomiędzy rządami Polski i Kanady

Rozmowy pomiędzy rządami Polskim i Kanadyjskim rozpoczęły się 16 września 1939. Rząd Polski rozpoczął rekrutację Polaków mieszkających za granicą do obrony ich ojczyzny. W pierwszym planie zamierzano stworzyć armię z Polaków mieszkających we Francji. Ten plan powódł się tylko częściowo, ponieważ Francja poniosła klęskę po napaści hitlerowskich Niemiec już w czerwcu 1940r. Powstały na uchodźstwie rząd Polski zmuszony został do przeniesienia się do Wielkiej Brytanii. Premier rządu a zarazem Naczelnny Wódz generał Władysław Sikorski rozpoczął starania o stworzenie Wojska Polskiego w Kanadzie. Po rozmowach z rządem kanadyjskim ustalono że rząd Polski złoży w depozycie dwa miliony dolarów i 400 tysięcy w złocie dla zabezpieczenia kosztów rekrutacji i szkolenia polskiego wojska w Kanadzie.

Malcolm MacDonald, wyższy urzędnik rządu brytyjskiego w Kanadzie, General Władysław Sikorski oraz Premier Mackenzie King. Courtesy of Antoni Zawadzki.

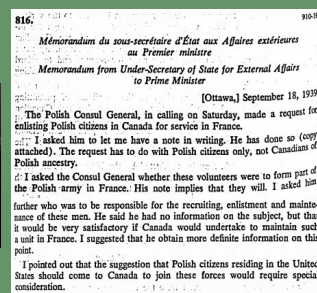
Malcolm MacDonald, wyższy urzędnik rządu brytyjskiego w Kanadzie, General Władysław Sikorski i Premier Mackenzie King witają Generala Sikorskiego. Zdjęcie pochodzi z Biblioteki i Archiwum Kanady, Victor oraz Muriel Podoski kolekcji.

Po lewej stronie: General W. Sikorski. Zdjęcie pochodzi z Biblioteki i Archiwum Kanady.

Po prawej stronie: Alfred Falter, Minister Skarbu rządu polskiego na wygnaniu. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

Po lewej stronie na górze: telegram z dnia 7 października 1940r., dotyczący porozumienia w sprawie naboru do wojska polskiego w Kanadzie. Zdjęcie pochodzi z zbiorów Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Po lewej stronie: pierwszy telegram wysłany do rządu kanadyjskiego w dniu 18 września 1939 w sprawie naboru do wojska polskiego w Kanadzie. Zdjęcie pochodzi z zbiorów Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Wojsko Polskie w Kanadzie

Przyjęto zasadę że nabór rekrutów i ich szkolenie będzie przeprowadzone przez oficerów Wojska Polskiego. W tym celu 17tego lipca 1941r. przybyło do Kanady 43 oficerów dowodzonych przez generała Bronisława Ducha. Gen. Duch znał znakomicie język angielski i miał wysoką pozycję w wojsku jako doświadczony dowódca we Francji i Angli.

Generał Bronisław Duch. Zdjęcie pochodzi ze Stowarzyszenia Armii Polskiej, Placówka 126.

Generał Bronisław Duch w Montrealu 19 lipca 1940r. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety "Odsiecz" Vol. 1, No. 6.

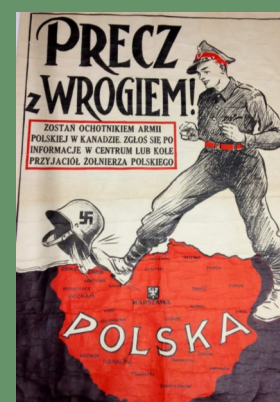
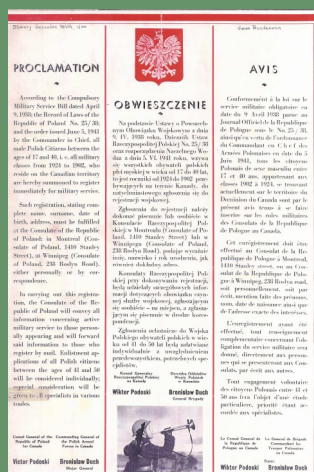

43 Polskich oficerów przybywających do Windsor, Ontario, 21 lipca 1941r. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety "Odsiecz" Vol. 1, No. 7.

1na prawo: Ogłoszenie w sprawie rekrutacji. Zdjęcie pochodzi od Franka Bieleckiego.

2na prawo: Ogłoszenie w sprawie rekrutacji. Zdjęcie pochodzi z Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

3na prawo: Ogłoszenie w sprawie rekrutacji. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

Centrum Rekrutacyjne w Windsor

Administracyjne centrum rekrutacyjne zostało ulokowane w Windsor. W mieście leżącym bezpośrednio nad granicą z Ameryką. Centrum szkoleniowe zostało unieszczone w miejscowości Owen Sound na północ od Windsor. Miasto Windsor przekazało bezpłatnie niektóre swoje budynki do użytku Wojska Polskiego. Urządowało tam biura oraz ośrodek medyczny dla nowoprzybyłych kandydatów. Inne budynki były ofiarowane jako miejsca zamieszkania dla oficerów. Nazwano to „Dom Polski”. Powstały też koszary dla 300 nowych rekrutów.

Ford City Budynek, przed IIWW. Zdjęcie pochodzi od Franka Bieleckiego.

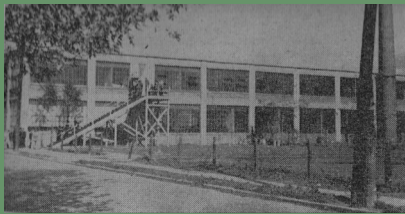

Dowództwo Wojska Polskiego w dosłuszanym do tego celu budynku "Henckel House" w Windsor, 1941. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

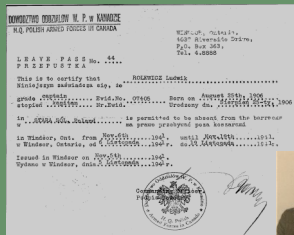
Generał Duch i kadra oficerska przed budynkiem Dowództwa Wojska Polskiego w Windsor, 1941. Zdjęcie pochodzi od Agaty Rajskiej.

Na lewo: Generał Duch i kadra oficerska przed Dowództwem Wojska Polskiego, Windsor 1941. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

Fabryka Burroughs Machine Company, przebudowana do potrzeb baraku dla żołnierzy. Zdjęcia 1,2 po lewej pochodzą z polskiej gazety "Odsiecz" Vol. 1, No. 5, (M) Vol. 1, No. 13, zdjęcie po prawej obecny budynek (2008), zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

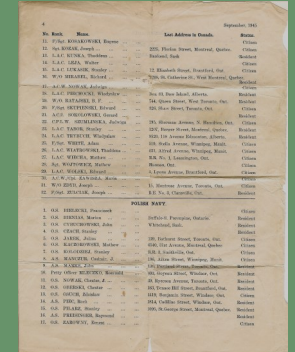
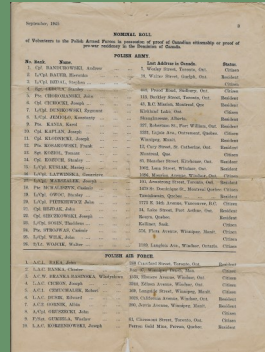
Badanie lekarskie ochotników do Wojska Polskiego. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

Dokument zwolnienia dla Ludwika Rolewicza wydany przez Centrum Rekrutacyjne. Zdjęcie pochodzi od Ludwika Rolewicza.

Dokument potwierdzenia rekrutacji dla Franka Bieleckiego. Zdjęcie pochodzi od Franka Bieleckiego.

Lista nazwisk ochotników do Wojska Polskiego z września 1945. Zdjęcia pochodzą od Franka Bieleckiego.

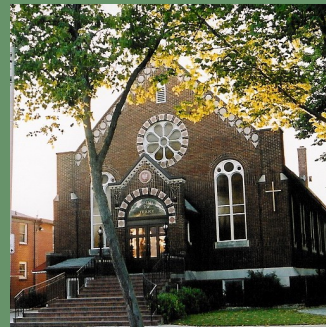
Polski centralny klub polonijny, Dom Polski, oraz Polska parafia, Św. Trójcy były kluczowymi ośrodkami wspierającymi potrzeby polskich rekrutów jako ośrodki spotkań, pikników, przedstawień i innych imprez potrzebnych do utrzymania wysokiego morale wśród polskich rekrutów.

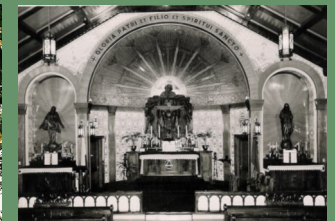
Orkiestra wojskowa przed Domem Polskim w 1941r. Zdjęcie pochodzi od Agaty Rajskiej.

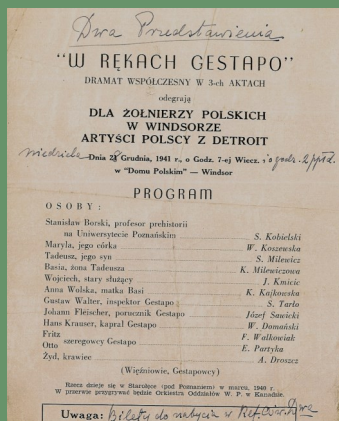
Dom Polski w 2004r. Zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

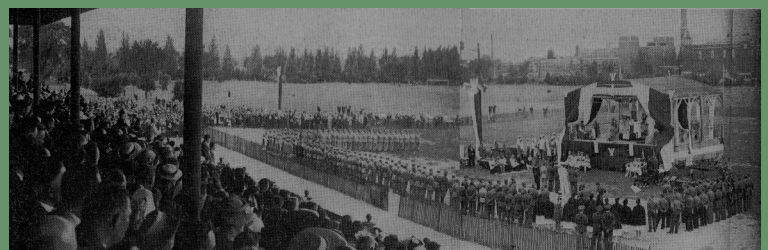
Kościół Św. Trójcy w 2005r. Zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

Ołtarz w kościele Św. Trójcy ok. 1955-1957r. Zdjęcie pochodzi od Agaty Rajskiej.

Msza św. dla Wojska Polskiego w miejskim parku Jackson 1942r. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety "Odsiecz" Vol. 1, No. 13.

Generał Duch na Polskiej wystawie w Toronto. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety "Odsiecz" Vol. 1, No. 10.

Finałowe opuszczenie flagi polskiej przed Dowództwem Wojska Polskiego w Windsor w 1942r. Zdjęcie pochodzi z archiwum Stowarzyszenia Polskiego Domu Ludowego.

Program Polskiej Armii w Domu Polskim w 1941r. Zdjęcie pochodzi z archiwum Stowarzyszenia Polskiego Domu Ludowego.

Obóz Szkoleniowy w Owen Sound

Chociaż dowództwo i centrum administracyjne były w Windsor to podstawowe szkolenie wojskowe wymagające otwartej przestrzeni odbywało się w miejscowości Owen Sound. Były tam tereny na strzelnice, ćwiczenia taktyczne, prowadzenia pojazdów a nawet na zajęcia morskie dla kandydatów na marynarzy. Do współczesnych czasów pozostał tam ślad wycięty na drzewie: „Jeszcze Polska nie zginęła póki my żyjemy”.

„Jeszcze Polska nie zginęła” wycięty na drzewie w Owen Sound. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

Uroczystość przysięgi ochotników do Polskiej Marynarki. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 9.

Omawianie strategii przed lotem treningowym przez polskich lotników. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 17.

Nauka obsługi moździerza. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 18.

Polskie tankietki podczas ćwiczeń w Owen Sound. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 6.

Odjazd polskich żołnierzy na front do Wielkiej Brytanii. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 10.

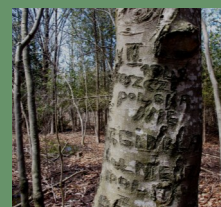
Polski okręt Piłsudski w Owen Sound. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 16.

Wojsko Polskie otrzymuje ambulans od miejscowej ludności. Zdjęcie pochodzi z gazety the Windsor Star News-
paper.

Polski Cmentarz Wojskowy w Niagara-on-the-Lake z I WW. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 15.

„Jeszcze Polska nie zginęła” wycięty na drzewie w Owen Sound. Zdjęcie pochodzi z Sevenacres Blog.

Oczekiwania i Wyniki

Nabór ochotników przebiegał dobrze a wielu kandydatów z Ameryki i innych krajów przybywało do Windsor i zapisywało się do Wojska Polskiego. Jednakże po 7 grudnia 1941r, Stany Zjednoczone przystąpiły do wojny z Japonią a następnie do wojny z Niemcami. Zmieniło to całkowicie warunki rekrutacji i Polacy ze Stanów Zjednoczonych nie mogli więcej swobodnie wstępować do Polskiego Wojska w Kanadzie. Można ocenić że wiele tysięcy możliwych kandydatów zostało skierowanych do armii amerykańskiej lub kanadyjskiej. Pomimo wszystko to nabór w Windsor zgromadził 722 ochotników, którzy po przeszkoleniu w Owen Sound zostali skierowani do Wielkiej Brytanii gdzie połączyli się z innymi oddziałami polskimi.

General Duch w Chicago na misji rekrutacyjnej do Wojska Polskiego. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

Na lewo: Polskie Wojsko w Windsor, 1941r. Zdjęcie pochodzi z archiwum Stowarzyszenia Polskiego Domu Ludowego.

Na prawo: Żołnierze Polscy z naboru w Windsor. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 10.

Oficerowie Polskiego Lotnictwa Wojskowego w Windsor. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 13.

Polscy lotnicy. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 23.

Polskie samoloty bojowe. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 17.

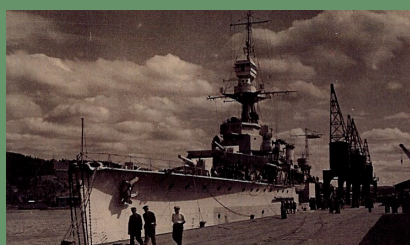
Na lewo: Marynarze opuszczają Windsor w drodze do Angli. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 22.

Nabór ochotników do marynarki wojennej. Zdjęcie pochodzi z polskiej gazety „Odsiecz” Vol. 1, No. 7.

Jednostka Marynarki Wojennej podczas inspekcji tuż przed wyjazdem do Wielkiej Brytanii. Zdjęcie pochodzi z Książki Kmiotowicza „Polskie Wojsko w Kanadzie w czasie II Wojny Światowej”.

Franeek Bielecki z przyjaciółmi przed okrętem Polskiej Marynarki Wojennej ORP. J. Conrad. R. Nałęcz-Tymiński Polsko-Kanadyjski bohater wojenny był ostatnim komendantem tej jednostki w 1945 roku. Zdjęcie pochodzi od Franka Bieleckiego.

Na prawo: Okręt powodny Polskiej Marynarki Wojennej „Dzik”. Zdjęcie pochodzi od Franka Bieleckiego.

Na lewo: Okręt Polskiej Marynarki Wojennej „Krawciak”. Zdjęcie pochodzi od Franka Bieleckiego.

„Odsiecz”: Gazeta Wojska Polskiego

Aby dotrzeć z informacjami do znacznej liczby oczekiwanych kandydatów do Polskiego Wojska z Kanady, USA, jak i z innych krajów, Misja Rekrutacyjna z Windsor zaczęła wydawać tygodnik „Odsiecz”. Do zakończenia misji wydano 35 numerów. Tygodnik informował o blaskach i cieniach (o tym mniej) życia wojskowego w Windsor i w obozie szkoleniowym w Owen Sound. Zachęcał do patriotyzmu, dawał przykłady poświęceń dla ojczyzny Ojców. Przekonywał młodych Polaków że Polska zostanie wyzwolona i będzie wolnym krajem, jednak w chwili obecnej potrzebuje wsparcia wszystkich Polaków. Tygodnik był drukowany w Windsor i następnie rozsyłany do miast gdzie mieszkało dużo Polaków w Kanadzie i USA. Pomagały w tym polonijne organizacje.

Budynek gdzie powstawał tygodnik „Odsiecz”. Zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

Przykłady prasy wojskowej tygodnika „Odsiecz”, drukowane w Windsor. Zdjęcia pochodzą z archiwum Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej, pl. 126.

Mundury i Oznaczenia

Mundury i oznaczenia noszone przez polskich rekrutów były wytwarzane w Kanadzie. Polscy żołnierze tradycyjnie nosili czterograniaste rogatki. Firma MUIR CAP z Toronto wytwarzała rogatki z charakterystycznym żółtym otokiem wyłącznie dla rekrutów z Północnej Ameryki. Żołnierze po przysiędze nosili naszywki na rękawach z Kandyjską, Amerykańską i Polską flagą.

Polskie medale wojenne z II Wojny Światowej por. Konstantego Borkiewicza. Zdjęcie pochodzi z Muzeum Stowarzyszenia Kom-batantów w Toronto.

Polskie medale wojenne z II Wojny Światowej kpt. Zygmunta Armaty. Zdjęcie pochodzi od Zygmunta Armaty.

Polska czapka wojskowa z II Wojny Światowej oraz Orzełek-Garrath, Toronto 1941. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

WW II Polish Army badges. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

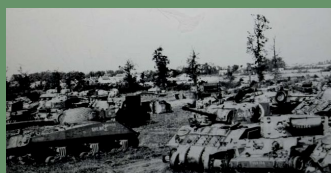
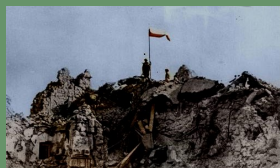

Mundur wojskowy z II Wojny Światowej L. Witkowskiego. Zdjęcie pochodzi od Antoniego Zawadzkiego.

Tam Gdzie Oni Walczyli

Jest wiadomo, że część żołnierzy szkolona w Owen Sound trafiła do Polskiej Dywizji Pancерnej która wchodziła w skład 2 Kanadyjskiej Armii. Razem stoczyli ciężkie walki zamykając pierścien wokół Falaise we Francji zadając Niemcom ciężkie straty.

Od góry, z lewa na prawo: Bitwa o Monte Cassino, operacja Market Garden, Arnhem and battle at Falaise. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

Na lewo: Mapa ilustrująca miejsca gdzie walczyli żołnierze z zaciągu w Windsor. Zdjęcie pochodzi od Peter Sawicki.

Generał G. Simmonds dokonuje przeglądu 2 Armii Kanadyjskiej w której składzie walczyli Polacy, 31 maja 1945r. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

Mapa Polski po II Wojnie Światowej. Zdjęcie pochodzi z Wikipedia Commons.

Pamiętamy

Po zakończeniu wojny, wielu żołnierzy w tym pochodzących z zaciągu z Windsor powróciło do Kanady i USA do swoich dawnych miejsc zamieszkania. Powstały grupy weteranów współpracujące z miejscowymi organizacjami polonijnymi. Organizowane były liczne spotkania dyskusyjne dla zachowania pamięci o tamtych wojennych przeżyciach. Wydawano publikacje i pamiątkowe medale jak: „2005 Dom Polski” upamiętniające wojenną współpracę pomiędzy Kanadą i Polską

Konsul Generalny Polski Piotr Kownacki prezentuje pamiątkowy medal upamiętniający istnienie jednostki rekrutacyjnej do Wojska Polskiego w Windsor, 2005r. Zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

Od lewej: D. Cassivi, J. Barycki, A. Garlicki, K. Starobrat, J. Watson oraz A. Krezel, 2005. Zdjęcie pochodzi od Ewy Baryckiej.

Tablica pamiątkowa na cześć jednostki rekrutacyjnej Wojska Polskiego w Windsor, 2005r. Zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

Uroczysty bankiet weteranów w Domu Polskim, 2006r. Zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

Od lewej: J. Sala, F. Bielecki oraz J. Wilk, wszyscy związani z Jednostką Rekrutacyjną w Windsor, 2006. Zdjęcie pochodzi od Jerzego Baryckiego.

Uczestnicy wyprawy do grobu generała Bronisława Duchy na Monte Cassino, 2001r. Zdjęcie pochodzi od Ewy Baryckiej.

Bibliografia

Dokumenty opublikowane:

Frank Kmiotowicz *Polskie Siły Zbrojne W Kanadzie Podczas Drugiej Wojny Światowej* Windsor, Ontario, Kanada, Komitet Windsorczyków, 1984
Odsiecz: Polska Walcząca w Ameryce & quot; (Fighting Poland in the Americas) Newspaper at the University of Windsor Archives.

Documents on Canadian External Relations 1939-1941. Part 7 –Poland: 972-1016

Iwona Drag Korga & quot;The Information Policy of the Polish Government - In - Exile Towards The American Public During World War II; Polish American studies Vol. 64, No1 (Spring 2007) pp 27-45.

Sztyniewski, Szymon. 2006. "Teofil Starzyński's Activities to Recruit Polish Soldiers in Canada During the Second World War". Polish American Studies 63 (2). University of Illinois Press: 59-77.

Chronicle of the T. Kościuszko Army Recruitment Camp in Canada, 1941-1942 The Polish Institute and Sikorski Museum, London UK.

Halik Kochanski, *The Eagle Unbowed, Poland and the Poles in the WWII*, Harvard University Press, 2012.

Źródła nieopublikowane: Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, Archiwum Muzeum Stowarzyszenia Polskich Kom-
batantów w Toronto, Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej, placówka126, Stowarzyszenie Polskiego Domu Lu-
dowego, Frank Bielecki, Antoni Zawadzki, Agata Rajski, Zygmunt Armata, Ludwik Rolewicz, Jim Smith and Ewa Bar-
ycka.

Internet: Wikipedia Commons

Podziękowanie

Wystawa została przygotowana przez Polsko-Kanadyjskie Stowarzyszenie Biznesmenów i Profesjonalistów w Windsorze (PCBPAW) wraz z zespołem z Uniwersytetu Windsorskiego oraz innymi partnerami. Stanowi ona wyraz uznania dla Kanady w związku ze 150 rocznicą ustanowienia konfederacji, ukazuje historię Polonii kanadyjskiej jako część historii i sukcesu Kanady oraz akcentuje szczególne więzy łączące Kanadę i Polskę. Prezentowany projekt przedstawia więzki pomiędzy Polską, Polonią i Kanadą oraz jest wyrazem wdzięczności autorów za ich pielęgnowanie.

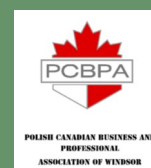
Dziękujemy Peter Sawickiemu (autorowi tekstu i tłumaczenia na język polski), Bibliotece im. Leddy'ego Uniwersytetu Windsorskiego, w szczególności: Joan Dalton, Marg McCaffrey Piche, Frankowi Simpsonowi i czuwającemu nad ich pracą Pascalowi Calarco, kierownikowi Biblioteki oraz członkom naszego Stowarzyszenia za stworzenie tej wystawy. Specjalne podziękowania kierujemy do: Stan Skrzyszewski, Tomasz Bakalarz, Janusz Pietrus, Alina Jurkiewicz-Zejdowska, Maciej Skoczeń, Stefan Władysław oraz wszystkich, którzy przyczynili się do realizacji tego projektu. Wyrazy wdzięczności należą się również naszym sponsorom: Polonia Centre (Windsor) Inc., Bibliotece im. Leddy'ego Uniwersytetu Windsorskiego oraz naszemu Stowarzyszeniu.

Jerry (Jerzy) Barycki

Windsor, 15 marca 2017.

Prezes, PCBPAW oraz Ko-ordynator/Projektant projektu

Dziękujemy sponsorom za hojne wsparcie

Dziękujemy naszym współpracownikom

The Wanda Stachewicz Polish Library
at McGill University, Montreal

Thank you,

Dziękujemy miastu Windsor!

